

До спеціалізованої
вченої ради ДФ 41.086.072
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23).

ВІДГУК

офіційного опонента

Діденко Лариси Василівни

**на дисертаційну роботу Хижняк Анастасії Володимирівни
на тему «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці»,
представленої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – «Право»**

Актуальність дисертаційного дослідження Анастасії Володимирівни Хижняк на тему «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» зумовлена одразу декількома факторами, серед яких наступні:

- відносини в сфері взаємодії з клієнтами та взагалі банківська система знаходяться в постійній еволюції, а значним каталізатором їх розвитку є широке впровадження інноваційних інструментів у банківській діяльності. Такі явища як онлайн-банкінг, мобільні банки, повноцінні екосистеми на базі банківських мобільних додатків, а також повноцінна глобалізація банківського сектору визначають вектор зміни відносин у даній сфері;
- на сьогоднішній день ми є свідками зміни законодавчого підходу до розуміння змісту банківської таємниці та суб'єктів її утримання; формулювання публічного інтересу в мотивації до розкриття банківської таємниці; розуміння природи колекторської діяльності та принципів такої діяльності тощо, що змушує переосмислювати вже сформовані в доктрині судження щодо загального розуміння

банківської таємниці та окремих елементів специфіки її правового регулювання;

- консолідація зусиль окремих держав, державних утворень та неурядових організацій у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, а також ухилення від оподаткування змушує національного законодавця імплементувати норми міжнародних договорів до вітчизняного законодавства, що зумовлює проблему гармонізації міжнародно-правових норм із уже існуючими нормами вітчизняного законодавства;
- значний інтерес проблематика правового регулювання відносин щодо банківської таємниці завжди викликала в представників публічно-правових галузевих наук, а цивільно-правовий аспект даної теми залишався поза увагою актуальних досліджень в Україні.

Отже, перед наукою цивільного права стоять завдання, спрямовані на вирішення проблем цивільно-правового регулювання відносин, які виникають у зв'язку із виникненням відносин між банківською (фінансовою) установою та клієнтом із приводу збереження персональної інформації клієнта. У цьому сенсі комплексне дисертаційне дослідження А.В. Хижняк, присвячене цивільно-правовому аспекту банківської таємниці, характеризується безперечною актуальністю та своєчасністю, й має як теоретичне, так і практичне значення.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження А.В.Хижняк виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Об'єктом дослідження виступають цивільні відносини, які виникають у зв'язку із виникненням відносин між банківською (фінансовою) установою та клієнтом із приводу збереження персональної інформації клієнта, що цілком відповідає проблематиці дисертаційних досліджень, які виконуються за спеціальністю 081-Право.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни

Ознайомлення з дисертацією Хижняк А.В. дозволяє говорити про те, що сформульовані у дисертації наукові висновки і рекомендації мають належну міру достовірності та обґрунтованості, які вимагаються від досліджень рівня доктора філософії. Поставлені при написанні дисертаційного дослідження завдання (стор. 4-5 дисертації) у цілому розкриті успішно.

Сукупність загальнонаукових та спеціальних наукових методів правознавства, зокрема діалектичного, аналітико-синтетичного, системно-аналітичного, логіко-юридичного, порівняльно-правового методів, які були використані авторкою при проведенні дослідження, дозволили дисертантці виявити та вирішити комплекс теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із розвитку науки цивільного права щодо правової природи банківської таємниці, а також сформулювати пропозиції про вдосконалення чинного законодавства України щодо порядку збереження та розкриття банківської таємниці.

Загальний аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається високим науковим рівнем і актуальністю. Серед багатьох робіт із цивільного права, які виконувалися в Україні в останні роки, дана робота виступає, по суті, першим спеціальним комплексним дослідженням цивільно-правового аспекту правового регулювання відносин у сфері збереження та розкриття банківської таємниці.

Предметом дослідження даної дисертаційної роботи є цивільно-правовий аспект банківської таємниці. У процесі розкриття обраного предмету у роботі послідовно було розкрито питання проблематики теми, здійснено комплексний аналіз наукових підходів до визначення банківської таємниці, законодавства в сфері реалізації суб'єктивного цивільного права на захист фінансової інформації особи та юридичної практики з питань захисту даного права та відшкодування завданої шкоди.

З метою всебічного розкриття об'єкту та предмету дослідження у роботі у підрозділі 1.3. «Відмежування банківської таємниці та суміжних видів таємної інформації» проаналізовано правові режими збереження інформації, які за змістом схожі на режим банківської таємниці, а також виявлено відмінності останніх від режиму банківської таємниці. У ході дослідження було доведено, що прогалини вітчизняного законодавства та недоліки судової практики змушують осіб шукати альтернативні шляхи захисту своїх прав та зумовлюють недовіру банківській системі в цілому. Відсутність реальної можливості вирішення спорів щодо відшкодування шкоди, завданої розкриттям банківської таємниці, актуалізує необхідність окремого дослідження основ цивільно-процесуального регулювання даних відносин та подальшого вдосконалення механізмів доказування у даних справах та уніфікації підходів до визначення розміру компенсації.

Зазначимо, що на сьогоднішній день судової практики з приводу розгляду таких проблем існує доволі мало, а тому наявний широкий простір для її напрацювання. Так, у більшості випадків клієнти банків зупиняються на визнанні розкриття банківської таємниці незаконним, що вже становить значний тягар для звичайного клієнта банку через складність банківського законодавства та розмитість формулювань законодавчих актів, договорів із банками.

У ході дослідження дисертанткою було встановлено сучасний стан та перспективи цивільно-правового регулювання відшкодування шкоди, завданої розкриттям банківської таємниці, які наведені в останньому розділі роботи.

Авторкою дисертаційного дослідження було обрано вдалу архітектуру, яка дозволила їй всебічно розкрити обрану проблематику. Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження, й включає вступ, три розділи, які містять сім підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатків. Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження виглядає цілком логічним та виправданим, адже дозволив автору розкрити ті актуальні питання, що були обрані для дослідження.

На користь ґрунтовного характеру проведеного дослідження слугує й обраний дисертанткою комплексний підхід до вибору науково-методологічних та нормативно-правових джерел й емпіричної бази. Адже на якість отриманих результатів вплинуло глибоке опрацювання робіт вітчизняних та іноземних науковців-цивілістів, досягнень загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного права, цивільного права, інших галузей системи права України. Істотну увагу у ході дослідження було приділено аналізу актів конституційного, цивільного законодавства України, матеріалів судової практики, практики європейських судових органів тощо.

У роботі містяться наукові положення, які мають важливе науково-теоретичне значення й практичне спрямування. Положення новизни, що виносяться на захист, підкріплені відповідними ґрунтовними висновками, які містяться у дослідження та є належною мірою аргументованими.

Ознайомлення з представленою роботою дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до робіт такого характеру.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором

Автором у ході дослідження було опубліковано основні результати, що знайшли відображення у дисертації. Отримані положення носять оригінальний,

самостійний, творчий характер, робіт у співавторстві за темою дослідження не заявлено. Посилання на авторські публікації у роботі присутні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота стала першим монографічним дослідженням, спрямованим на визначення цивільно-правового аспекту правового регулювання відносин у сфері збереження та розкриття банківської таємниці. У межах дослідження здійснено комплексний аналіз наукових підходів до визначення банківської таємниці, законодавства в сфері реалізації суб'єктивного цивільного права на захист фінансової інформації особи та юридичної практики з питань захисту даного права та відшкодування завданої шкоди.

У дисертації А.В. Хижняк узагальнено та проаналізовано достатній масив наукових праць провідних українських та зарубіжних вчених, наведено характерні особливості власних напрацювань та зроблено на їх основі висновки, які обумовлюють наукову новизну та достовірність одержаних у результаті дисертаційного дослідження результатів.

Зокрема, доцільно погодитися з дисертанткою, що на сучасному етапі розвитку інституту банківської таємниці проходить зміна підходів до розуміння банківської таємниці від конкурентної переваги, яку отримують клієнти окремих банків з огляду на інформаційну політику такого банку та його незалежний статус, до невід'ємного засадницького регулятивного положення у відносинах між банком та клієнтом.

Заслужують на підтримку положення дисертації, в яких аргументовано позицію, що історія розвитку інституту банківської таємниці не припиняється, а окремі зміни в правовому регулюванні даних відносин відбуваються синхронно до наукової роботи над осмисленням цивільно-правового аспекту банківської таємниці. Так, автором висловлюється думка, що сучасний нормативний базис інституту банківської таємниці встановлює правове становище суб'єктів правовідносин у сфері використання, надання та охорони інформації, якою володіє банківська установа; зміст інформації, яка знаходиться в таємному

режимі; умови і порядок надання і використання інформації, якою володіє банківська установа; порядок правового захисту інформації, а також відповідальність за розголошення такої інформації.

Можна підтримати авторку, яка на підставі комплексного аналізу чинного законодавства доводить, що перелік суб'єктів, які можуть отримати доступ до банківської таємниці, не обмежується суб'єктами, переліченими в п.п. 2-6 ч. 1 ст. 62 Закону «Про банки і банківську діяльність», а бюро кредитних історій у випадку отримання даних, що становлять банківську таємницю, повинні визнаватися утримувачами банківської таємниці.

Дисертантка цілком справедливо зазначає, що попри поширену думку, що найбільшу загрозу для особи становить розголошення даних, що містяться в документах, отриманих банком при оформленні договірних відносин із клієнтом, фінансова інформація, отримана банком може передбачати небезпеку розголошення сукупності даних, що визначають наявність або відсутність депозитного/кредитного/поточного рахунку в конкретному банку; наявність або відсутність коштів на банківському рахунку; контрагентів за транзакціями, призначення платежів, відомості з особистого листування (з огляду на функціонал сучасних онлайн- банків); періодичність і розміри надходжень на банківський рахунок; періодичність і розміри витрат за банківським рахунком; місця та конкретні найменування покупок, що здійснювалися; послуги, що оплачувалися, тощо; дані про осіб, що мають доступ до банківського рахунку клієнта; дані для ідентифікації правочинів, що здійснювалися клієнтом, виплати за якими здійснювалися за банківським рахунком; дані про місцезнаходження клієнта (за умови бронювання готелю, попереднього внесення суми на витрати, утримання залогової суми для оренди автомобіля тощо).

Науковою новизною характеризується висновок А.В.Хижняк, що режим банківської таємниці не припиняється зі смертю клієнта банку. Прикладами з практики підтверджено висновок про те, що режим банківської таємниці зберігається після смерті власника фінансової інформації, адже згідно з ч. 3 ст. 62 Закону № 2121-III довідки по рахунках (вкладах) у разі смерті їх власників

надаються банком особам, зазначеним власником рахунку (вкладу) в заповідальному розпорядженні банку, державним нотаріальним конторам або приватним нотаріусам, іноземним консульським установам у справах спадщини за рахунками (вкладами) померлих власників рахунків (вкладів), що свідчить про продовження дії банківської таємниці щодо такої інформації.

В дисертації наводяться аргументи й на удосконалення наукових суджень, теорій, положень. Так, автором встановлено, що, попри формулювання норми щодо банківської таємниці у вигляді «гарантії», слід констатувати, що відповідно до цивільного законодавства саме за банками як юридичними особами закріплюється цивільний обов'язок збереження банківської таємниці. Аргументовано доцільність віднесення даного обов'язку саме до цивільних правовідносин через специфіку об'єкта цих правовідносин. Попри цивільно-правовий характер відносин щодо реалізації обов'язку збереження банківської таємниці, відзначено значний ступінь впливу публічного аспекту правового регулювання відносин здійснення обов'язку збереження банківської таємниці, адже практичні механізми реалізації даного обов'язку закріплюються нормами як адміністративного права, так і встановлюються на міжнародному рівні.

Дисертація характеризується цілою низкою інших положень, що свідчать на користь оригінального характеру отриманих результатів.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження

Наукові положення, викладені в дисертаційному дослідженні А.В. Хижняк, мають як науково-теоретичне, так і практичне значення.

Зокрема, можна погодитися з дисертанткою, яка наголошує на тому, що хибною виглядає актуальна позиція Верховного Суду щодо початку правової охорони прав власника банківської таємниці з моменту укладення в письмовій формі договору між клієнтом – з одного боку, та банківською установою – з іншого. Так, автором визначено, що даний підхід суперечить законодавчо

закріпленому розумінню банківської таємниці як інформації щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, адже така інформація може бути відомою банку ще до укладення відповідного договору, наприклад, у випадках отримання первинної інформації для визначення кредитоспроможності клієнта при споживчому кредитуванні.

Викладені авторкою теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальшої розробки теоретичних і практичних проблем цивільно-правового захисту банківської таємниці; правотворчій діяльності – для вдосконалення вітчизняного законодавства в сфері регулювання відносин збереження та розкриття банківської таємниці; правозастосовній діяльності – для вдосконалення судової практики щодо захисту прав власників банківської таємниці, підготовки науково-практичних коментарів до ЦК України, ГК України; навчальному процесі – при викладанні нормативних дисциплін «Цивільне та сімейне право», «Банківське право», підготовці робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін.

На користь практичного характеру отриманих результатів свідчать й аналіз матеріалів вітчизняної судової практики та практики ЄСПЛ.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Не заперечуючи актуальність проведеного авторкою дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, високий теоретичний рівень, а також практичну значущість результатів для вдосконалення національного законодавства у сфері цивільного права та правозастосування, разом із тим необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи А.В. Хижняк носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації.

1. По-перше, необхідно звернути увагу на незавершеність характеристики обов'язкових елементів вступу до дисертаційного дослідження. Так, авторкою на стор. 4-5 дослідження наводиться перелік використаних методів дослідження, серед яких називаються загальнонаукові методи (діалектичний, аналітико-синтетичний, системно-аналітичний), а також такі спеціальні методи (логіко-юридичний, порівняльно-правовий), спосіб та межі використання яких конкретизується в подальшому. Однак, ознайомлення з повним текстом дисертації дає змогу рекомендувати включити до даного переліку історико-правовий метод, який очевидно був основою дослідження проблематики генезису банківської таємниці та становлення її цивільно-правового аспекту. Крім того, авторка робить спробу здійснити критичний лінгвістичний аналіз термінологічно-категоріального апарату нормативно-правових актів, якими врегульовано режим банківської таємниці в Україні, що дає змогу говорити про використання лінгвістичного методу в процесі дослідження.

2. На сьогоднішній день в Україні відшкодування шкоди, завданої банками в результаті розкриття банківської таємниці, фактично здійснюється лише в судовому порядку, однак логічним є формування й позасудового претензійного порядку відшкодування такої шкоди. Хотілося б звернути увагу, що дана практика є цілком характерною для європейських держав. Проведене дослідження однак не дало відповіді на питання, чим зумовлена та якими автор бачить шляхи вирішення такої ситуації. Під час захисту слушним є висловлення авторської позиції з цього приводу.

3. Вимагає конкретизації та винесення окремо до висновків дисертації та елементів наукової новизни позиція автора щодо необхідних змін у правовому регулюванні банківської таємниці, а також зведення пропозицій автора щодо вдосконалення правозастосовної практики в сфері захисту прав осіб від порушень в сфері недоторканості їх персональної інформації. Одночасно, логічним було б систематизувати та визначити взаємозв'язок між окремими проблемними моментами правового регулювання даних відносин та визначити напрямки подальшої роботи для подолання існуючих прогалин, колізій та

недоліків правозастосовної практики, адже прогнозування є одним із напрямків функціонування юридичної науки.

4. В роботі авторка цілком слушно вдається до характеристики суб'єктного складу відносин щодо збереження банківської таємниці, класифікуючи останніх на власників та утримувачів. Одночасно, авторкою зроблено висновок, що після передачі даних, що становлять банківську таємницю органам, визначеним в ст. 62 Закону «Про банки і банківську діяльність», дана інформація має характер службової, а отже виникає питання віднесення даних суб'єктів до утримувачів банківської таємниці та взагалі вірності використання поширювального підходу при характеристиці суб'єктного складу відносин щодо збереження банківської таємниці.

5. В розвиток попереднього зауваження слід також звернути увагу на цілком слушну спробу дисертантки вдосконалити теоретичний базис розуміння кола суб'єктів, чий цивільні права на доступ до банківської таємниці впливають із їх зв'язку з власником банківської таємниці. Однак, логічним було б підсумувати результати даного дослідження та систематизувати даних суб'єктів.

6. В роботі авторкою зроблено висновок, що ліквідація банку, відкликання ліцензії та інші юридичні факти, що нівелюють спеціальний статус юридичної особи як суб'єкта банківської системи, не призводять до втрати обов'язку дотримання банківської таємниці відповідними суб'єктами. Однак, викликає питання, як відповідний висновок корелюється з положеннями ст.1076 ЦК України, ст. 60 Закону «Про банки та банківську діяльність», згідно яких єдиними суб'єктами даного обов'язку є банки. Одночасно виникає питання щодо збереження обов'язків службовців банку із дотримання ними банківської таємниці після припинення їх повноважень як службовців конкретного банку або припинення трудової діяльності в банківській сфері взагалі. Під час захисту дисертантці слушно було б висловити власну думку із цього приводу.

Разом із тим, всі висловлені зауваження є певною мірою дискусійними й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації А.В. Хижняк та є такими, що не торкаються концептуальних положень дисертації і не зменшують належний рівень рецензованого дослідження.

Загальний висновок по дисертації

Дисертація Хижняк Анастасії Володимирівни на тему «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретної для науки цивільного права задачі, а саме визначити правову природу банківської таємниці, а також сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України щодо порядку збереження та розкриття банківської таємниці.

Окремо в роботі запропоновано дієві теоретичні підходи та сформульовано пропозиції щодо шляхів удосконалення правозастосовної практики в сфері збереження та розкриття банківської таємниці, а також захисту порушених прав клієнтів банків у випадках незаконного розкриття банківської таємниці. Викладені в дисертації рекомендації щодо зміни підходів в сфері правозастосування є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином знайшли своє відображення у наукових статтях, що були підготовлені та опубліковані авторкою дисертації.

Авторкою опрацьовано значну кількість вітчизняної та зарубіжної фахової літератури з теми дисертації. Існуючі в юридичній літературі теоретичні положення, що стосуються досліджуваної теми, були дисертанткою належним чином критично проаналізовані та на цій основі зроблені відповідні пропозиції з удосконалення національного законодавства та правозастосування.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обґрунтованості висловлених авторкою у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. З огляду на викладене,

дисертаційна робота Хижняк Анастасії Володимирівни є завершеною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Підсумовуючи вищезазначене, є всі підстави вважати, що дисертація Хижняк А.В. на тему «Цивільно-правовий аспект банківської таємниці» за змістом і формою відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, а її авторка, Хижняк Анастасія Володимирівна, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного
та господарського права і процесу

Міжнародного гуманітарного університету

Л.В. Діденко

Підпис засвідчено

